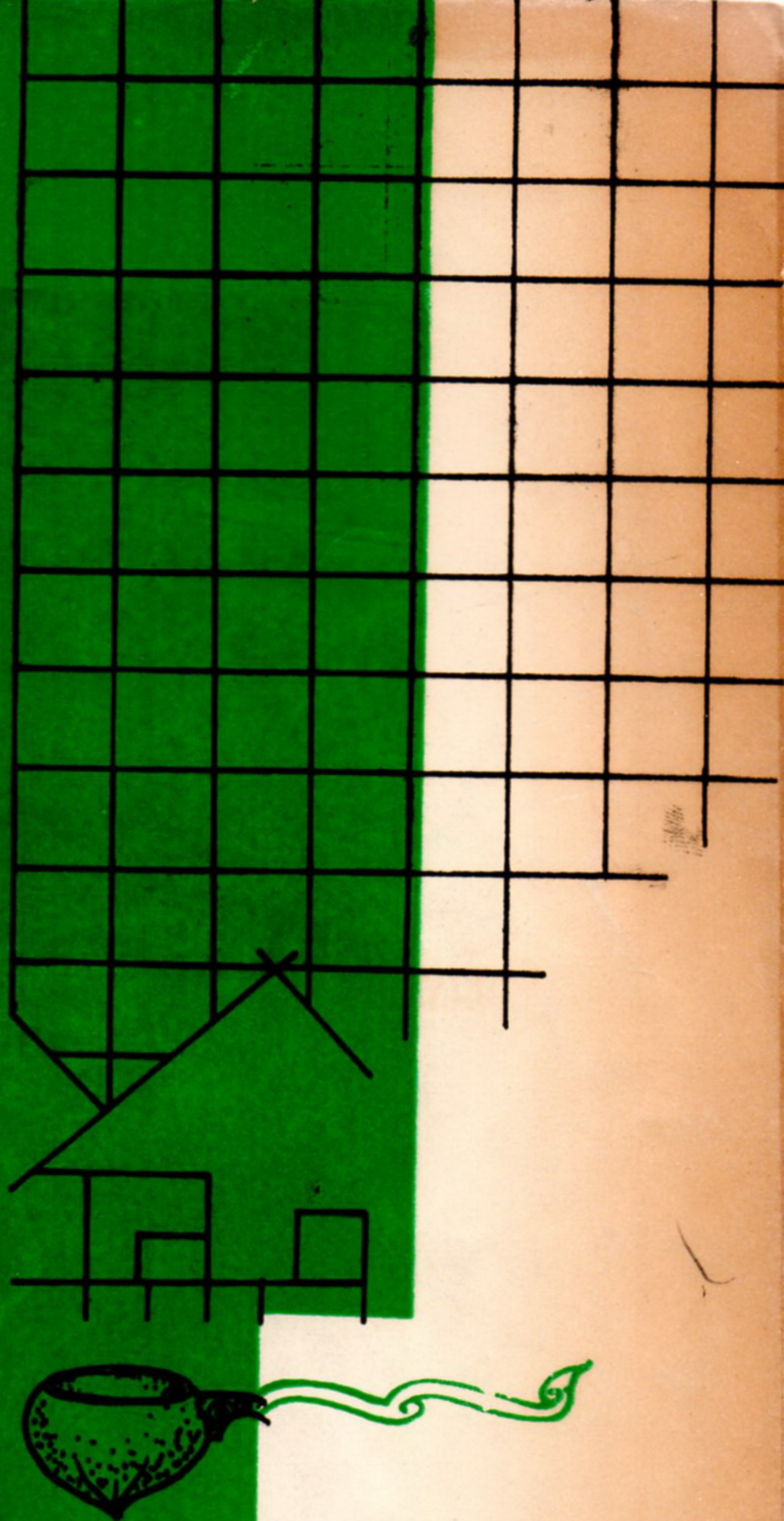

59.3491
8473

รวมเผ่าไทยมุกดาหาร

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา

รวมเผ่าไทยมุกดาหาร

วิจิตร วัฒนารักษ์

เลขห้อง 105

๗

เลขหมู่

๑๕๑.๓๔๙๑

ส ๘๔๗ ๕

เลขทะเบียน ๗.๓๔๗ ๓๑๗๒๔

คำนำ

ในหัวเมืองแถบลุ่มแม่น้ำโขงเดิมมีคนไทยหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ไทยอีสาน, ผู้ไทย, ข่า, กระโซ่, กระเลิง, ย้อ, โย้ย, แสก, กุลา, ญวน ฯลฯ แต่ในปัจจุบันก็เป็นคนไทยทั้งสิ้น

จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในอดีตมีคนไทยหลายเผ่าพันธุ์อพยพมาตั้งหลักแหล่งตามแถบลุ่มแม่น้ำโขง การรวบรวมเรื่องของเผ่าไทยในจังหวัดมุกดาหารมีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของคนไทยในอดีตที่อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เป็นส่วนมากอันเป็นนโยบายของกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นๆ

จังหวัดมุกดาหารเคยเป็นเมืองที่กว้างใหญ่ในอดีตเมืองหนึ่งเพราะว่าอาณาเขตรอบคลุมไปถึงฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน คือรวมถึงแขวงสุวรรณเขตของประเทศลาวในปัจจุบันนี้ด้วย อันเป็นขอบเขตของพระราชอาณาจักรไทยในอดีต แต่ว่าเราต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖)

การรวบรวมเรื่องเผ่าไทยมุกดาหารประกอบไปด้วยภาพชนเผ่าต่างๆในอดีต ซึ่งบางภาพก็เป็นภาพเมื่อร้อยปีก่อนซึ่งชาวฝรั่งเศสได้ถ่ายภาพไว้ก่อนที่จะแย่งชิงเอาดินแดนส่วนนี้ไปเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

การรวบรวมประวัติและภาพอาจจะยังไม่สมบูรณ์พอ ผู้เขียนจะพยายามรวบรวมขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

สุรจิตต์ จันทรสาธา

รวมเผ่าไทยมุกดาหาร

เรียบเรียง

โดย

นายสุรจิตต์ จันทรสาขา

๑. ชาวผู้ไทย

ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทยเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทย คือบริเวณเมืองถนหรือ
เทียนเบียนฟูของประเทศเวียดนามในปัจจุบัน แคว้นสิบสองจุไทยเดิมเคยอยู่ในเขตของพระราชอาณาจักรไทย-
มาก่อน ซึ่งต่อมาเราได้เสียดินแดนส่วนนี้ให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๑ (ร.ศ. ๑๐๗) ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เดิมชาว
ผู้ไทยแบ่งเป็นสองพวกคือ ผู้ไทยดำและผู้ไทยขาว

ก. ผู้ไทยดำ มีอยู่ ๔ เมืองนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ

ข. ผู้ไทยขาว มีอยู่ ๔ เมืองแต่เนื่องจากอยู่ใกล้ติดกับชายแดนจีนจึงนิยมแต่งกายด้วยเสื้อ-
ผ้าสีขาว

รวมผู้ไทยดำและผู้ไทยขาวมี ๑๒ เมืองจึงเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า "สิบสองจุไทย" หรือ
"สิบสองเจ้าไทย" ต่อมาในสมัยพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชที่ ๒ (เจ้าองค์หล่อ) แห่งนครเวียงจันทน์ได้มีหัว-
หน้าชาวผู้ไทยมีนามว่า "พระศรีวราห" มีความดีความชอบได้ช่วยปราบปรามกบฏในนครเวียงจันทน์จนสงบราบ-
คาบ พระมหากษัตริย์จึงยกพระราชธิดาชื่อ "เจ้านางข่อยฟ้า" ให้เป็นภรรยา ในกาลต่อมาก็ได้แต่งตั้งให้-
บุตรของเจ้านางข่อยฟ้ารวม ๒ คนนำชาวผู้ไทยส่วนหนึ่งจากแคว้นสิบสองจุไทยไปตั้งเมืองขึ้นใหม่ทางตอนใต้ของราช
อาณาจักรเวียงจันทน์ คือ ที่เมืองวังและเมืองตะโปนหรือเซโปน (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตใกล้ชายแดนญวน)

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อเจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุง
เทพมหานคร เมื่อกองทัพไทยได้ยกขึ้นมาปราบปรามจนสงบราบคาบแล้วทางกรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะอพยพ
ชาวผู้ไทยจากเมืองวังและเมืองตะโปนจากชายแดนของพระราชอาณาเขตซึ่งติดกับแดนญวนให้ข้ามมาตั้งถิ่นฐานตาม
หัวเมืองฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้มากที่สุดเพื่อความปลอดภัย จึงได้กวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นชาวผู้ไทยในครั้งนั้นจาก -
เมืองวัง, เมืองตะโปน, เมืองพิน, เมืองนอง, เมืองคำอ้อคำเขียว ซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขตปัจจุบันอันเป็นเมืองซึ่ง
อยู่ในพระราชอาณาเขตของพระราชอาณาจักรไทยในสมัยนั้นให้มาตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นในหัวเมืองแถบลุ่มแม่น้ำ-
โขงของภาคอีสานคือ-

๑. เมืองเรณูนคร ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมือง
วัง ตั้งให้ท้าวสายเป็น "พระแก้วโคมล" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอเรณูนคร

๒. เมืองพรรณานิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง ตั้งให้ท้าวโงกกลาง เป็น "พระเสนาณรงค์" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

๓. เมืองภูมินารายณ์ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง ตั้งให้ราชวงศ์เมืองวัง เป็น "พระธิเบศร์วงษา" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอภูมินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

๔. เมืองภูแล่นช้าง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวัง ตั้งให้หมื่นเดชอุดมเป็น "พระพิชัยอุดมเดช" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ (ภูแล่นช้าง ยุบเป็นตำบลภูแล่นช้าง ขึ้นกับอำเภอเขาวง)

๕. เมืองหนองสูง ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองวังและเมืองคำอ้อ ตั้งให้ท้าวสีหนาม เป็น "พระไกรสรราช" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่กิ่งอำเภอหนองสูง, อำเภอคำชะอีบางส่วน, และท้องที่อำเภอนาแก รวมกันเป็นเขตเมืองหนองสูงเดิม

๖. เมืองเสนางคนิคม ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองตะโปน (เซโปน) ตั้งให้ท้าวจันทร์ เป็น "พระศรีสินธุสงคราม" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอุบลราชธานี

๗. เมืองคำเชื่อนแก้ว ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๗ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองตะโปน ตั้งให้ท้าวสีหนาท เป็น "พระรามณรงค์" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่ตำบลคำเชื่อนแก้ว อำเภอขามุนาม จังหวัดอุบลราชธานี (ยุบเป็นตำบลคำเชื่อนแก้ว ขึ้นอำเภอขามุนาม ไม่ใช่อำเภอคำเชื่อนแก้วในปัจจุบัน)

๘. เมืองวาริชภูมิ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อพ.ศ. ๒๔๒๐ เป็นชาวผู้ไทยที่อพยพมาจากเมืองกะปอง ตั้งให้ท้าวพรหมสุวรรณ เป็น "พระสุรินทรบริรักษ์" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

ชาวผู้ไทยในจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารแบ่งการปกครองออกเป็น ๕ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ รวม ๕๐ ตำบล ๔๓๔ หมู่บ้าน มีประชากร ๒๖๒,๔๑๒ คน ปรากฏว่ามีชาวผู้ไทยอยู่ถึง ๘๔ หมู่บ้านดังต่อไปนี้

๑. อำเภอคำชะอี มีชาวผู้ไทยอยู่ในท้องที่ตำบลคำชะอี ๑๑ หมู่บ้าน คือ บ้านคำชะอี, บ้านห้วยลำโพง, บ้านนากลาง, บ้านกกไฮ, บ้านนาบุง, บ้านแก่งช้างเผือก, บ้านคำบก, บ้านบาก, บ้านหนองกะปาด, บ้านห้วยทราย, บ้านโนนสว่าง

๒. กิ่งอำเภอหนองสูง มีชาวผู้ไทยอยู่ ๒๕ หมู่บ้าน คือ บ้านหนองสูง, บ้านโนนยาง, บ้านบุง, บ้านนาหนองแคน, บ้านป่าเม็ก, บ้านคำพอก, บ้านผาขาม, บ้านดงมะแตง, บ้านหนองโอ, บ้านวังไฮ, บ้านนาตะแบง, บ้านหนองแต้, บ้านจิว, บ้านวังนอง, บ้านนาคันแท, บ้านเป้า, บ้านภู, บ้านคำพิ์, บ้านปะแสด, บ้านแวง, บ้านโคกกลาง, บ้านโคกหินกอง, บ้านโคกสุริโย, บ้านหนองนกเขียน, บ้านหลุบผึ้ง

๓. อำเภอมืองมุกดาหาร มีชาวผู้ไทยอยู่ ๒๔ หมู่บ้านคือ

ก. ตำบลดงมอญมีชาวผู้ไทยที่บ้านดงมอญ, บ้านห้วยยาง, บ้านเหล่าแหลม, บ้านสงเปือย, บ้าน-
บ้านจอมมณี

ข. ตำบลนาโสก มีชาวผู้ไทยที่บ้านนาโสก, บ้านเหล่าป่าเปด, บ้านเหล่าปงเปือย, บ้านหัวภู
บ้านหนองน้ำเต่า, บ้านนาโค

๔. อำเภอดงหลวง มีชาวผู้ไทยอยู่ ๑๓ หมู่บ้าน คือบ้านก้านเหลืองดง, บ้านหนองแคน, บ้านหนองบัว,
บ้านหนองหนาว, บ้านชะโนด, บ้านกกตูม, บ้านกกกุง, บ้านข้าวสูง, บ้านแก่งนาง, บ้านกกกอก, บ้านล้านแว, บ้านคำฝัก-
กุด, บ้านนาหินกอง

๕. อำเภอนิคมน้ำอภัย มีชาวผู้ไทยอยู่ ๔ หมู่บ้านคือ บ้านหนองหรี, บ้านต่อเขต, บ้านกกแดง, บ้าน-
นากอก

๖. อำเภอดอนตาล มีชาวผู้ไทยอยู่ ๔ หมู่บ้านคือ บ้านโคก, บ้านดง, บ้านหนองหล่ม, บ้านคำคู

เอกลักษณ์ที่สำคัญอันหนึ่งของชาวผู้ไทยก็คือ การทำเหล้าอุ (เหล้าโทที่มีไม้ข้างดุด) จนอาจกล่าวได้
ว่ามีชาวผู้ไทยอยู่ที่ใดก็ต้องมีเหล้าอุอยู่ที่นั่น

๒. ชาวไทยย้อ

ถิ่นฐานเดิมของไทยย้อยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรีของประเทศลาวหรือเขตของจังหวัดลาน
ช้างของไทยสมัยหนึ่ง เดิมเมืองหงสาอยู่ในเขตของพระราชอาณาจักรไทยแล้วตกเป็นดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศส
เมื่อพ.ศ. ๒๔๓๖ ต่อมาได้กลับคืนมาอยู่ในเขตของประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งระหว่างพ.ศ. ๒๔๔๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ อยู่ใน-
ท้องที่ของจังหวัดลานช้าง แต่ก็คืนดินแดนส่วนนี้กลับคืนไปให้ฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง

ไทยย้อยส่วนใหญ่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เมืองไชยบุรี ปากน้ำสงครามริมฝั่งแม่น้ำโขง (ตำบล-
ไชยบุรี อำเภอน้ำขุ่น) ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อพ.ศ. ๒๓๕๑ ต่อมาเมื่อเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ในสมัยรัช-
กาลที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๓๖๔ พวกไทยย้อยที่เมืองไชยบุรีได้ถูกกองทัพของเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนไปในกองทัพและให้ไปตั้ง-
เมืองอยู่ ณ "เมืองหลวงปู่เลง" ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (อยู่ในแขวงคำม่วนประเทศลาว) อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาในสมัยรัช-
กาลที่ ๓ ได้กลับมามาตั้งเมืองขึ้นใหม่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ตั้งเป็นเมืองท่าขุ เมื่อพ.ศ. ๒๓๗๓ คือบริเวณอำเภอ
ท่าขุ จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน

ชาวไทยย้อยมีอยู่ประปรายในท้องที่จังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะในท้องที่ตำบลดงเย็น อำเภอเมือง-
มุกดาหารยังนิยมเรียกตัวเองว่าไทยย้อยและอีกบางหมู่บ้านในท้องที่อำเภอนิคมน้ำอภัย

๓. ชาวไทยข่า

ไทยข่า เป็นกลุ่มชาวไทยอีกกลุ่มหนึ่งในจังหวัดมุกดาหาร ชาวข่าส่วนใหญ่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในแขวง
สุวรรณเขต, แขวงสาละวัน, และแขวงอัตปือ ประเทศลาว อพยพเข้ามาอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหารในสมัยรัชกาลที่
๒ และสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นส่วนมาก

นักมนุษยวิทยาถือว่าชาวข่าเป็นชนเผ่าดั้งเดิม คือขอมโบราณในแถบลุ่มแม่น้ำโขงอันเคยเป็นดินแดน

ของอาณาจักรเจนละและต่อมา เป็นขอบเขตของอาณาจักรศรีโคตรบูรณซึ่งขอมมีอิทธิพลครอบคลุมมาถึง บางท่านก็สันนิษฐานว่าชาวข่าเป็นตระกูลเดียวกับขอมและมอญเขมร ชาวข่าเคยมีประวัติว่ามีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมสูงส่งมาก่อน มีความรอบรู้ในการประดิษฐ์ของใช้ในการดำรงชีวิตเช่นการปั้น, การทำโลหะตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้ว ตลอดทั้งรู้จักนำหินมากรอหินให้ราบเรียบสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของชาวข่าก่อนเครื่องมือของทันตแพทย์สมัยใหม่นี้เสียอีก ผู้ชายชอบแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าเตี่ยว, ตัดผมมายาวประบ่าเช่นเดียวกับผู้หญิงแต่ผู้หญิงนุ่งผ้าขึ้นยาวถึงข้อเท้า ปัจจุบันในแขวงสุวรรณเขตและแขวงอัตปือของประเทศลาวก็ยังมีชาวข่าที่รับราชการในตำแหน่งสูงๆอยู่ไม่น้อย ชาวข่าเคยมีประวัติว่าเป็นนักรบที่ห้าวหาญในอดีตมีหน้าไม้พร้อมด้วยลูกสำหรับยิงที่อาบด้วยยาพิษเป็นอาวุธประจำกาย

ในท้องที่อำเภอเมืองมุกดาหารมีชาวไทยเชื้อสายข่าอยู่ที่ตำบลบ้านโคก, หมู่บ้านพังคอง และที่ตำบลคำป่าหลายที่หมู่บ้านนาเลือหลายเป็นต้น ในท้องที่อำเภอคอนคาามีชาวไทยเชื้อสายข่าอยู่ที่ตำบลบ้านบาก แต่ว่าเยาวชนรุ่นหลังๆในบางหมู่บ้านที่กล่าวถึงได้หลงลืมภาษาข่าไปเกือบหมดแล้วก็มี

๔. ชาวไทยกระโซ่

กลุ่มชาวไทยกระโซ่ หรือเรียกอีกอย่างว่า "ข่าโซ่" อยู่ในกลุ่มตระกูลเดียวกับพวกข่า ถือว่าเป็นเผ่าพันธุ์เดียวกันกับขอมโบราณและมอญเขมรเช่นเดียวกับพวกไทยข่า ถิ่นฐานเดิมของไทยกระโซ่ส่วนใหญ่อยู่ที่เมืองมหาชัยหรือเดิมเรียกว่าเมืองภูวา-นากระแด้ง (เดิมชื่อเมืองภูวาลสอวงค์เมื่อครั้งที่ยังขึ้นอยู่กับราชอาณาจักรไทย) กระโซ่มียู่มากในแขวงคำม่วนและแขวงสุวรรณเขตของประเทศลาว อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนภาคอีสานแถบลุ่มแม่น้ำโขงในสมัยรัชกาลที่ ๒ และสมัยรัชกาลที่ ๓ ตั้งเป็นเมืองหลายเมืองคือ

๑. เมืองรามราช เป็นชาวกระโซ่จากเมืองเชียงหม่นหรือเชียงฮ่มในแขวงสุวรรณเขต อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ ตั้งเป็นเมืองรามราช ขึ้นเมืองนครพนมเมื่อพ.ศ. ๒๓๘๗ "พระอุทัยประเทศ" เป็นเจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันยุบเป็นตำบลรามราช ขึ้นกับอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

๒. เมืองกุสุมาลย์มณฑล เป็นชาวกระโซ่ที่อพยพมาจากเมืองมหาชัยในแขวงคำม่วน สมัยรัชกาลที่ ๓ ตั้งเป็นเมืองเมื่อพ.ศ. ๒๓๘๗ ตั้งให้เพี้ยเมืองสูงหัวหน้าข่ากระโซ่เป็น "พระอารัญอาษา" เจ้าเมืองคนแรก ปัจจุบันคือท้องที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

นอกจากนี้ยังมีชาวไทยกระโซ่อยู่ในท้องที่อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนมอีกหลายหมู่บ้านเช่นที่ตำบลโคกสูง, ตำบลนาขมิ้น อำเภอท่าอุเทน, บ้านวังตามัวอำเภอเมืองนครพนม ชาวไทยกระโซ่บางท้องที่เรียกว่า "ไทยส่วย" เช่นชาวไทยส่วยในท้องที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์พูดภาษาเดียวกับพวกกระโซ่

ในจังหวัดมุกดาหาร มีชาวไทยกระโซ่อยู่ในท้องที่อำเภอดงหลวงเป็นส่วนใหญ่ อพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ ๒ เมื่อพ.ศ. ๒๓๔๔ หัวหน้าชาวไทยกระโซ่คนแรกซึ่งต่อมาได้เป็นกำนันมีนามบรรดาศักดิ์ว่า "หลวงวาโนไพรพฤกษ์"

ศิลปวัฒนธรรมซึ่งชาวไทยกระโซ่ยังรักษาไว้เป็นเอกลักษณ์ประจำเชื้อชาติที่เด่นชัดก็คือ การละเล่นและร้องรำที่เรียกว่า "สะลา" หรือ "โซ่ทั้งบั้ง" แม้ปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่เป็นประจำ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการมณฑลอุดร เมื่อเสด็จถึงเมืองกุสุมาลย์มณฑล (อ.กุสุมาลย์ จ.สกลนคร) เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๔ ได้ทรงบันทึกการแสดงโซ่ทั้งบั้งหรือสะลาไว้ว่า "สะลามีหม้อดินตั้งกลาง แล้วคนต้นบทคนหนึ่งคนสะพายหน้าไม้และลูกสำหรับยิงคนหนึ่ง คนตีฆ้องเรียกว่าพะเนาะคนหนึ่ง คนถือไม้ไผ่สามปล้องสำหรับกระทุ้งดิน

เป็นจังหวะสองคน คนถือขามสองมือสำหรับติดเทียนรำคนหนึ่ง คนถือกันตะแกรงขาคสองมือสำหรับรำคนหนึ่ง
คนถือสืวหักสำหรับเคาะจังหวะคนหนึ่งรวม ๔ คน เดินร้องรำเป็นวงเวียนไปมาพอได้พักหนึ่งก็ดื่มและร้องรำ
กันต่อไป

แม้เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรม
ราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมพสกนิกรจังหวัดนครพนมเมื่อพ.ศ.๒๕๔๔ ชาวไทยกระโห้ในจังหวัดนครพนมก็ได้แสดงศิลป
โห้ทั้งบั้งหรือสะลาถวายทอดพระเนตร พร้อมกับได้ร้องรำถวายพระพรเป็นภาษากระโห้ว่า.....

๐ เขินตะโกะละแลง เขินแต่แข่งมะนาง เขินยอนางเอย
ตรุกอีตุ จูเยอยางเอย ตรุกอีตุ จูเยอวายเอย
ไฮพักระกมติดอนจิรอ ไฮพักระพอดิตอนอิตุค ตะรงยางเอย
ระกบเจ้ากรวงมานะ วอนเนาแบนเราะะ เนออาญาเฮาเอย
สะโอนเนาตักยะ วอนเนาแบนเราะะ คูกรองไต เดอกระนางไฮเอย

คำแปล

ขอเชิญสิ่งศักดิ์บนขุนเขา ขอเชิญแสงตะวันอันแรงกล้า
เชิญเกิดขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์จงมา ขอให้ขวัญทั้งหลายจงมารวมกันณที่นี่
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเอย
ขอให้มาคุ้มครองสองเจ้าเหนือหัว ขอให้พระองค์อยู่ดีมีสุขเกิดพระเจ้าเราเอย
ขอย่าให้มีทุกข์และความเดือดร้อน ขอให้พระองค์อยู่ดีมีสุขเป็นคู่เมืองไทย
ปกป้องคุ้มครองพวกเราทั้งหลายตลอดไปเทอญ

๕. ชาวไทยกะเลิง

ชาวไทยกะเลิง หรือ "ข้าเลิง" เป็นพวกที่อยู่ในตระกูลเดียวกับข้าและกระโห้ พูดภาษา-
คล้ายคลึงกัน เป็นเผ่าเดียวกับขอมโบราณในตระกูลมอญเขมร ข้า, กระโห้, กะเลิงอยู่ในตระกูลเดียวกัน

ถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของชาวกะเลิงอยู่ในแขวงสุวรรณเขต, แขวงคำม่วน, และแขวงสาละวัน
ของประเทศลาว อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหารในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นส่วนใหญ่ ชาวไทยกะ-
เลิงโบราณชอบสักรูปนกที่แก้มปล่อยผมยาวประจำส่วนผู้หญิงเกล้ามวยผม ผู้เขียนเคยพบชาวไทยเชื้อสายกะเลิง
ในท้องที่ตำบลนาสะเม้ง อำเภอกอนตาลคนหนึ่งสักรูปนกที่แก้มยังหลงเหลืออยู่คนหนึ่งเมื่อสองสามปีมานี้เอง

ชาวไทยเชื้อสายกะเลิงมีอยู่ในท้องที่อำเภอกำชะอี ที่ตำบลบ้านข่งบางหมู่บ้าน, ตำบลเหล่า-
สร้างถ่อบางหมู่บ้านและที่บ้านโนนสังข์, บ้านนาหลวง, บ้านภูสี ส่วนในท้องที่อำเภอกอนตาลมีที่ตำบลนาสะเม้ง-
บางหมู่บ้าน

๖. ชาวไทยแสก

แสก คือคนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งเดิมอยู่ที่เมืองแสก เมืองแสกเดิมอยู่ในท้องที่แขวงคำม่วนประเทศลาว เมืองแสกอยู่ห่างจากชายแดนญวนประมาณ ๒๐ กิโลเมตร เมืองแสกเคยอยู่ในเขตของพระราชอาณาจักรไทย ภาษาแสกเป็นภาษาไทยลาวปนกับภาษาญวนและมีประเพณีของชาวญวนติดมาอยู่มาก พวกเมืองแสกอพยพมาอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงในสมัยรัชกาลที่ ๓ พวกเมืองแสกเคยมีประวัติว่าเป็นนครบึงที่กล้าหาญ เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) แม่ทัพไทยในสมัยนั้นจึงแต่งตั้งให้ "ฆานบุคดี" หัวหน้าชาวแสกเป็นหัวหน้ากองเรียกว่า "กองอาทมาต" เป็นกองลาดตระเวนรักษาชายแดนปลายพระราชอาณาเขตต่อแดนญวน ต่อมาหัวหน้าชาวแสกได้รวบรวมผู้คนจากเมืองแสกมาตั้งอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงเมื่อพ.ศ. ๒๓๔๐ จึงตั้งเป็น "เมืองอาทมาต" ขึ้นกับเมืองนครพนม ตั้งให้ "ฆานบุคดี" หัวหน้าชาวแสกเป็น "หลวงเอกอาษา" เจ้าเมืองแสกคนแรก เมืองอาทมาตก็คือท้องที่ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนมในปัจจุบัน

ไทยแสกมีอยู่กระจัดกระจายในท้องที่จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ศิลปวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำเชื้อชาติไทยแสกก็คือ "แสกเต้นสาก" หรือรำลาวกระทบไม้ แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการละเล่นเช่นนี้อยู่ในเทศกาลประจำปีของไทยแสก คือในเทศกาลเดือน ๓ ซึ่งเป็นโอกาสที่นวดข้าวเสร็จแล้วและจะนำขึ้นยุ้ง

หญิงชาวแสกมีการแต่งกายที่แปลกกว่าชาวอีสานทั่วไป คือนุ่งผ้าขึ้นสองชั้นปล่อยให้ชายผ้าขึ้นชั้นใน แล้วยาวออกมาเป็นเอกลักษณ์

๗. ไทยญวน

ชาวญวนได้เริ่มอพยพเข้ามาในท้องที่จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหารมากที่สุดกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาอพยพเข้าสวามิภักดิ์ต่อพระราชอาณาจักรไทยเป็นจำนวนมากอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ ๓ และสมัยรัชกาลที่ ๕ อีกจนกระทั่งลูกหลานต่อมาได้ถือสัญชาติไทยไปหมดแล้ว

ส่วนชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาครั้งหลังสุดเมื่อพ.ศ. ๒๔๔๗-๒๔๔๘ เมื่อมีการสู้รบกับฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีนยังมิอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหารประมาณ ๕ พันกว่าคนยังมิได้ถือสัญชาติไทย

๘. ชาวไทยกุลา

กุลาหรือเงี้ยว คือพวกไทยใหญ่ปนพม่า ปัจจุบันเป็นแคว้นหนึ่งของสหภาพพม่า กุลาชอบเดินทางมาค้าขายในหัวเมืองแถบลุ่มแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมากในสมัยโบราณจนมีชื่อเป็นอนุสรณ์ว่า "ทุ่งกุลาร้องไห้" ชาวกุลามีความชำนาญในการเร่ร่อนค้าขายโดยนำเอาผ้าแพรพรรณเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตตลอดทั้งเครื่องทองเหลืองเช่น ข้องทองเหลืองมาเร่ขายในแถบลุ่มแม่น้ำโขงแล้วซื้อวัวควายกลับไป บางพวกจึงตั้งรกรากอยู่ในบางท้องที่ในหัวเมืองแถบนี้

กุลผู้ชายมีรูปร่างสูงใหญ่ แต่งกายนุ่งโสร่งมีผ้าโพกศีรษะทรงสูง นิยมเจาะจมูกแล้วคล้องด้วยเครื่องประดับทองคำ ในท้องที่จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหารชาวกุล่าได้มีบุตรหลานสืบเชื้อสายต่อมาจนกลายเป็นคนไทยไปเช่นในท้องที่ตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวงและในท้องที่อำเภอเรณูนครอีกมาก ส่วนในจังหวัดมุกดาหารมีเชื้อสายกุล่าอยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอหนองสูงอยู่ไม่น้อย

เมื่อพ.ศ. ๒๔๔๖ ชาวกุล่าหรือเงี้ยวได้ก่อการจลาจลในเขตเมืองหนองสูงซึ่งขึ้นกับเมืองมุกดาหาร จนกระทั่งทางมณฑลอูตรต้องส่งกำลังมาช่วยปราบปรามที่ทุ่งหมากเฒ่าเขตเมืองหนองสูง

ชาวกุล่าในยุคก่อนถือสัญชาติอังกฤษหรือฝรั่งเศสเป็นส่วนมาก เมื่อเกิดคดีความขึ้นต้องส่งให้ศาลกงสุลของสถานทูตนั้นๆพิจารณาตามข้อตกลงระหว่างอังกฤษฝรั่งเศสและไทยในยุคนั้น จึงเกิดปัญหายุ่งยากในการปกครองอยู่มีใช้น้อย

๘. ไทยลาว

ไทยลาวในท้องที่จังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นเมืองชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง มีความเกี่ยวพันระหว่างไทยและลาวทุกยุคทุกสมัยตลอดมาซึ่งหมายความว่าถึงคนลาวในประเทศลาว เจ้าเมืองสุวรรณเขตคนแรกคือ "ท้าววรกumar" หรือท้าวบุญก็เป็นคนไทยจากเมืองมุกดาหารที่อพยพไปอยู่ฝั่งลาวรับราชการกับฝรั่งเศสจนได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองสุวรรณเขตคนแรกได้นำเอาลูกหลานและบริวารไปตั้งอยู่เมืองสุวรรณเขตในยุคแรกตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นจำนวนมากมีใช้น้อย

ราชอาณาจักรลาวได้เกิดสงครามและเกิดการสู้รบ, การจลาจลหลายครั้งหลายหน คนลาวได้อพยพลี้ภัยเข้ามาอยู่ในท้องที่จังหวัดมุกดาหารก็หลายกลุ่มหลายพวกเช่นเดียวกัน จึงปฏิเสธไม่ได้ว่ามีคนไทยจากเชื้อสายลาวจริงๆประปรายอยู่ในหมู่คนไทยในจังหวัดนี้ซึ่งแตกต่างกับจังหวัดอื่นๆในภาคอีสาน

จังหวัดมุกดาหารในอดีต

เมืองมุกดาหารตั้งเป็นเมืองเมื่อพ.ศ. ๒๓๑๓ ในสมัยกรุงธนบุรี โดยมีเจ้าจันทกีนรีเป็นเจ้าเมืองคนแรก "เจ้าจันทกีนรี" เป็นผู้สืบสกุลมาจากพระมหากษัตริย์แห่งพระราชอาณาจักรล้านช้าง (พระเจ้าโพธิ์สวามหาธรรมิกราชาธิราช)

ลำดับเจ้าเมืองมุกดาหาร

๑. พระจันทรศรีสุราชอุปราชามันธาตุราช (เจ้าจันทกีนรี) พ.ศ. ๒๓๑๓-พ.ศ. ๒๓๔๗
๒. พระจันทรสุริยวงษ์ (กึ่ง) พ.ศ. ๒๓๔๘-พ.ศ. ๒๓๘๓
๓. พระจันทรสุริยวงษ์ (พรหม) พ.ศ. ๒๓๘๔-พ.ศ. ๒๔๐๕
๔. เจ้าจันทรเทพสุริยวงษ์ดำรงรัฐสีมามุกดาธิบดี (เจ้าหนู) พ.ศ. ๒๔๐๖-พ.ศ. ๒๔๑๒
๕. พระจันทรสุริยวงษ์ (คำ) พ.ศ. ๒๔๑๓-พ.ศ. ๒๔๒๐
๖. พระจันทรสุริยวงษ์ (บุญเฮ้า) พ.ศ. ๒๔๒๑-พ.ศ. ๒๔๓๐
๗. พระยาศศิวงษ์ประวัติ (เมฆ) พ.ศ. ๒๔๓๑-พ.ศ. ๒๔๔๐
๘. พระจันทรเทพสุริยวงษ์ (แสง) พ.ศ. ๒๔๔๑-พ.ศ. ๒๔๔๔

เมืองมุกดาหารเป็นเมืองอยู่ ๑๓๗ ปี ต่อมายุบลงเป็นอำเภอมุกดาหารขึ้นกับจังหวัดนครพนม-
เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ มีฐานะเป็นอำเภอมุกดาหารอยู่ ๗๕ ปี

จัดตั้งเป็นจังหวัดมุกดาหารเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕ รวมถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๒๑๕ ปี

๑. อำเภอกำชะอี

ท้องที่อำเภอกำชะอีส่วนหนึ่งเดิมอยู่ในเขตของเมืองหนองสูงซึ่งขึ้นกับเมืองมุกดาหาร ต่อมา
เมื่อยุบเมืองหนองสูงตำบลคำชะอีจึงขึ้นกับอำเภอมุกดาหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอกำชะอีเมื่อวันที่
๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ยกฐานะเป็นอำเภอกำชะอีเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ แบ่งการปกครองออกเป็น
๕ ตำบล ๖๗ หมู่บ้าน มีประชากร ๓๔,๐๑๔ คน

๒. อำเภอคอนताल

เดิมตำบลคอนतालขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ.
๒๕๐๖ ยกฐานะเป็นอำเภอคอนताल เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล
๕๕ หมู่บ้าน มีประชากร ๓๑,๗๑๔ คน

๓. อำเภอนิคมน้ำอ้อย

เดิมเป็นตำบลขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอนิคมน้ำอ้อยเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๕๑๔ ยกฐานะเป็นอำเภอนิคมน้ำอ้อยเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ แบ่งการปกครองออกเป็น ๗
ตำบล ๗๔ หมู่บ้าน มีประชากร ๓๖,๓๒๑ คน

๔. อำเภอดงหลวง

เดิมอยู่ในเขตของเมืองมุกดาหาร โอนไปขึ้นกับอำเภอนาแกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ จัดตั้งเป็น
กิ่งอำเภอดงหลวงเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ยกฐานะเป็นอำเภอดงหลวงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ แบ่งการ
ปกครองออกเป็น ๖ ตำบล ๔๔ หมู่บ้าน มีประชากร ๒๓,๓๑๕ คน

๕. กิ่งอำเภอหนองสูง

ตั้งเป็นเมืองหนองสูงขึ้นกับเมืองมุกดาหาร ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ เมื่อวันศุกร์
แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๐๖ ตรงกับวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๗ ตั้งให้ท้าวสีหนามขาว
ผู้ไทยจากเมืองคำอ้อ(อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง) เป็น "พระไกรสรราช" เจ้าเมืองหนองสูงคนแรก ยุบลงเป็นอำ-
เภอหนองสูงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ แต่ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่บ้านนาแก (อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม) คงมีฐา-
นะเป็นตำบลหนองสูงอยู่ ๗๕ ปี จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอหนองสูงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ ตา-
บล ๓๔ หมู่บ้าน มีประชากร ๒๐,๘๔๔ คน

๖. กิ่งอำเภอนาน้อย

เดิมอยู่ในเขตเมืองพาลูกาการภูมิซึ่งขึ้นกับเมืองมุกดาหาร เมืองพาลูกาการภูมิตั้งในสมัยรัชกาล
ที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ ยุบเมืองพาลูกาการภูมิเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอนาน้อยเมื่อวันที่ ๑๖ มี-
นาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๓๔ หมู่บ้าน มีประชากร ๑๔,๔๓๓ คน

พระยาศศิวงษ์ประวัติ (เมฆ จันทรสายา)

อดีตเจ้าเมืองมุกดาหารคนสุดท้าย

พระภักดินุชิต (จันทร์ อินทรกำแหง)
ข้าหลวงประจำเมืองมุกดาหาร พ.ศ. ๒๔๓๖ - พ.ศ. ๒๔๓๙
(ภายหลังเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยากำแหงสงคราม)
สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครราชสีมา

(เก็บรักษาโดย) กองหอสมุดแห่งชาติ

ภาพถ่ายจากหอสมุดแห่งชาติ

เจ้าเมืองมุกดาหาร, นครพนม, สกลนคร, โพนพิสัย
รับเสด็จสมเด็จพระยาตากสินฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙

กุลสตรีแต่งกายตามประเพณีชาวอีสาน

ภาพนี้แสดงกุลสตรีชาวอีสานแต่งกายตามประเพณี

(ภาพนี้แสดงกุลสตรีชาวอีสานแต่งกายตามประเพณี)

ภาพนี้แสดงกุลสตรีชาวอีสานแต่งกายตามประเพณี

ทำนน้ำเมืองมุกดาหาร วันรับเสด็จสมเด็จพระยาตากฯ พ.ศ. ๒๔๔๔

ที่ประทับแรมสมเด็จพระยาตากสินฯ เสด็จมณฑลทหาร พ.ศ. ๒๔๔๔
(บริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน)

หอพระในวัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร
(ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร)

หอพระในเมืองมุกดาหาร
เมื่อ ๗๕ ปีก่อน

หอไตรในวัดเมืองมุกดาหาร เมื่อร้อยปีก่อน
(ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส)

หอไตรในวัดเมืองมุกดาหาร
เมื่อปี ๒๔๐๕

ชาวผู้ไทยเมื่อ ๕๐ ปีก่อน

สาวชาวผู้ไทยในวันรับเสด็จสมเด็จพระยาตากสิน

พ.ศ. ๒๔๔๔

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ ร.๘ นครราชสีมา

ชาวอีสาน

ผู้ชายไทยเมื่อ ๕๐ ปีก่อน

ผู้หญิงลาว (ในประเทศลาว)
เมื่อร้อยปีก่อน

ผู้หญิงผู้ไทย เมื่อร้อยปีก่อน

ชาวผู้ไทยเมื่อร้อยปีก่อน
 ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๓๐

ญวนเมืองมุกดาหาร

กระชื้อเล่ "สะลา" หรือ "ชื้อทั้งบั้ง"
 วันรับเสด็จสมเด็จพระยาตากสินฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔

กระชังดื่มอุหลังจากแสดง "สะลา"

พ.ศ. ๒๕๐๑

กรมศิลปากร

จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๑

แลกเดินสาก หรือรำลาวกระทบไม้
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔

กระโห้หรือข้าโห้เมื่อร้อยปีก่อน

ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๓๐

ข้าทนต์เมื่อร้อยปีก่อน
ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๓๐

ข้าทนต์สาวเมื่อร้อยปีก่อน
ถ่ายภาพโดยชาวฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๓๐

กะเลิงหรือข้าเลิง

พ.ศ. ๒๔๓๐

ผู้หญิงกะเลิง พ.ศ. ๒๔๓๐

หอสมุดแห่งชาติเนติมพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา

ผู้เฒ่า (ผู้ไทยผสมญวน)

พ.ศ. ๒๔๓๐

ขอขอบคุณ

ชมรมธนาคารพาณิชย์ใน จ.ว. มุกดาหาร
บริษัทสหเรือง จำกัด
ห.จ.ก. ชัยมงคล

ซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ในการพิมพ์หนังสือ

“รวมเผ่าไทยมุกดาหาร”